

CURTEA SUPREMĂ DE JUSTIȚIE
DECIZIE

03 februarie 2022

mun. Chișinău

Plenul Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, în următoarea componență:

Președinte: *Vladimir Timofti*,

Judecătorii: *Elena Cobzac, Nadejda Toma, Iurie Diaconu, Liliana Catan, Anatolie Țurcan, Victor Boico și Ghenadie Plămădeală*

Judecând recursul în interesul legii, declarat de către Procurorul General al Republicii Moldova privind *"pronunțarea unei decizii obligatorii, prin care să se soluționeze problema de drept ridicată, în sensul recunoașterii persoanelor care fac parte din personalul de conducere, personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ ca subiecți speciali (persoanele care acționează cu titlu oficial) ai componentelor de infracțiune (atât tortura cât și tratamente inumane sau degradante) prevăzute de art. 166¹ din Codul penal "*

A C O N S T A T A T :

1. Obiectul recursului în interesul legii.

Interpretarea și aplicarea neunitară a prevederilor art. 166¹ Cod penal, prin adoptarea de către instanțele judecătorești a diferitor soluții la constatarea faptului încadrării juridico-penale a faptelor de tortură și/sau tratament inuman sau degradant ale persoanelor ce fac parte din corpul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic în cadrul tuturor tipurilor de învățământ.

Titularul recursului a invocat că, în anumite cauze, prin deciziile adoptate, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a statuat asupra imposibilității recunoașterii cadrului didactic, angajat al instituțiilor publice de învățământ, în calitate de subiect special al componentelor de infracțiuni prevăzute la art. 166¹ Cod penal, iar în alte cauze, a adoptat poziția potrivit căreia cadrul didactic întrunește calitatea de subiect special al componentelor de infracțiuni prevăzute la art. 166¹ Cod penal.

2. Expunerea de către autorul cererii de recurs a soluțiilor Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție, însoțite de notele autorului.

2.1.În prima orientare a practicii judiciare, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a adoptat soluția potrivit căreia cadrul didactic, angajat al instituțiilor publice de învățământ, nu poate întruni calitatea de subiect special al componentelor de infracțiuni prevăzute la art. 166¹ din Codul penal.

Astfel, **prin decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 12.12.2017, adoptată în cauza penală nr. 1ra-1398/2017,** instanța de

recurs a remarcat că **instanța de fond corect a constatat că nici victima infracțiunii imputate inculpatei, nici inculpata Svetlana Zdrobău nu dețineau calitățile speciale prevăzute de lege**, necesare pentru încadrarea acțiunilor inculpatei în temeiul art. 166¹ din Codul penal, iar gradul suferințelor cauzate în urma acțiunilor ilegale ale inculpatei nu permit încadrarea acestora potrivit normelor penale, astfel neconstituind o infracțiune, ci contravenția prevăzută de art. 313 Cod contravențional (pct. 8, pag. 12 din decizie).

În speță, s-a constatat că "Svetlana Zdrobău, de către organul de urmărire penală, a fost învinută în faptul că, exercitând în perioada de timp 26 august 1997 – 22 decembrie 2015, funcția de învățător al claselor primare la Liceul Teoretic „Ion Creangă” dintr-un sat din raionul Xxxxx, la data de 17 decembrie 2015, în jurul orei 13:30, în timpul repetițiilor de revelion pe care le petrecea cu elevii clasei a IV-a a acestui liceu, avându-i în ocrotire și instruire pe elevii acestei clase, intenționat, urmărind scopul de a-l pedepsi pe unul dintre elevi pentru faptul că a înțepat-o cu creionul pe colega sa de bancă, de a-l intimida și de a-l înjosi public în fața colegilor de clasă prezenți la repetiție, având o atitudine disprețuitoare față de el, l-a obligat să vină în fața clasei și i-a aplicat mai multe lovituri cu o mătură peste mâini și picioare, cauzându-i dureri fizice și suferințe psihice care în sine reprezintă tratament inuman și degradant" (pct. 8, pag. 11 din decizie).

Nota autorului cererii: atât Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție, cât și prima instanță, la a cărei sentință s-a făcut trimitere, nu au motivat această poziție, menționând doar că inculpata nu deținea calitatea de subiect special prevăzută de lege, necesară pentru încadrarea acțiunilor sale în baza art.166¹ din Codul penal.

În decizia Colegiului penal lărgit al Curții de Supreme de Justiție din **21.03.2017, adoptată în cauza penală nr. 1ra-333/2017**, Colegiul penal a menționat că **instanța de apel corect a concluzionat că nici victima infracțiunii imputate inculpatului, nici inculpatul nu dețineau calități speciale prevăzute de lege**, necesare pentru încadrarea acțiunilor inculpatului în temeiul art. 166¹ alin. (2) lit. a) din Codul penal (pct. 6, pag. 9 din decizie).

În speță s-a constatat că, potrivit rechizitoriului, "Ion Surdu a fost învinuit în faptul că la 25.11.2013, fiind profesor de geografie și fiind o persoană care acționează cu titlu oficial, având în ocrotire și instruire pe elevul clasei a VIII-a, în timpul lecției de geografie, urmărind scopul intimidării victimei și cauzării intenționate a durerilor și a suferințelor fizice și psihice, fiind în stare să înțeleagă că aceste acțiuni pot duce la deformarea personalității minorului în virtutea vârstei sale fragede, l-a înjosit și l-a maltratat, aplicându-i lovituri peste cap cu un arătător din lemn, apoi l-a lovit cu capul de perete, provocându-i vătămări corporale neînsemnate, cauzându-i intenționat dureri fizice și suferințe psihice, care în sine reprezintă tratament inuman și degradant, aducându-i prin acțiunile sale ilegale un prejudiciu moral considerabil" (pct. 2, pag. 1 din decizie).

În argumentarea soluției Colegiul penal a remarcat că **instanța de apel, la reîncadrarea acțiunilor inculpatului, urma să ia în calcul faptul că gimnaziul este o instituție publică și nu o autoritate publică** așa cum prevede capitolul XVI al Codului Contravențional („Contravenții ce afectează activitatea autorităților publice”), capitol care include contravenția de exces de putere sau depășirea

atribuțiilor de servicii (pct. 6, pag. 9 din decizie).

În motivarea soluției conform căreia cadrul didactic nu poate evolua în calitate de subiect al componentelor de infracțiuni prevăzute la art. 166¹ din Codul penal, Colegiul penal lărgit a subliniat că ***persoanele care execută atribuții pur profesionale (de exemplu, medicii, cadrele didactice, casierii, etc.) nu sunt persoane publice, întrucât îndeplinirea acestor atribuții nu este producătoare de efecte juridice (adică, nu poate da naștere, modifica sau stinge raporturi juridice). Executând obligațiunile de natura profesională, astfel de persoane nu au cum să apară în postura de persoană publică sau să acționeze cu titlu oficial.***

Colegiul penal a ținut să remarce că, *deși legislația națională nu definește noțiunea de persoană care acționează cu titlul oficial, totuși, prin persoană care acționează cu titlul oficial trebuie de înțeles persoana care deși nu este o persoană publică și nu este nici o persoană cu funcție de răspundere, nici persoană cu funcție de demnitate publică însă acționează cu titlul oficial, cum ar fi o persoană publică străină (în sensul prevederii de la alin.(1) art.123¹ Cod penal) sau un funcționar internațional (în sensul prevederii de la alin.(2) art. 123¹ Cod penal).*

Colegiul penal lărgit a considerat justă constatarea primei instanțe, potrivit căreia nici în Legea „cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public” nr. 158 din 04.07.2008 și nici în „Clasificatorul unic al funcțiilor publice”, aprobat prin Legea nr. 155 din 21.07.2011 funcția de profesor nu este încadrată.

Astfel, Colegiul penal lărgit a conchis că instanța de fond corect a stabilit că, inculpatul Surdu Ion care activa în calitate de profesor nu deține calitatea specială a subiectului infracțiunii prevăzute de art.166¹ Cod penal. (pct. 6, pag. 9-10 din decizie).

Nota autorului cererii: atât în cauza penală nominalizată, cât și în cauza penală privind învinuirea Svetlanei Zdrobău (decizia Colegiului penal lărgit din 12.12.2017, dosarul nr.1ra-1398/2017), faptele inculpaților au fost încadrate de către instanțele inferioare în baza art. 313 din Codul contravențional, doar că în cauza penală privind învinuirea lui Ion Surdu, Colegiul penal lărgit a statuat că *este neclară poziția instanței de apel care recalifică fapta reținută în sarcina inculpatului în baza art. 313 din Codul contravențional, care prevede răspunderea pentru săvârșirea unei acțiuni care depășește în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege și care contravine intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii. Or, în cazul dat, ca și în cazul art. 166¹ din Codul penal, lipsește subiectul care necesită o calitate specială,* (pct. 6, pag. 9 din decizie).

În decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 04.07.2017, adoptată în cauza penală nr. 1ra-938/2017, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a menționat că *instanța de apel incorect a concluzionat că inculpatul a săvârșit infracțiunea imputată, or, nici victima infracțiunii imputate inculpatului, nici inculpatul nu dețineau calități speciale prevăzute de lege necesare pentru încadrarea acțiunilor inculpatului în temeiul art. 166¹ alin. (1) din Codul penal.*

În speță, s-a constatat că potrivit rechizitoriului, *”Vadim Curjuc a fost învinuit*

în aceea că la 16 octombrie 2013, aproximativ la orele 13.00, Xxxxx Xxxxx, elev la Școala profesională din or. Orhei, aflându-se pe teritoriul școlii Profesionale, în urma faptului că, nu a dorit să-i transmită un pachet de țigări cet. Vadim Curjuc, care activa în calitate de maestru al învățământului de instruire și producere la școala sus-indicată, l-a lovit intenționat cu palma după cap de către acesta, în rezultatul căruia victimei Victor Dănăuță i-au fost cauzate leziuni corporale ușoare.”

Totodată, Colegiul penal lărgit a remarcat că ***instanța de apel, la încadrarea acțiunilor inculpatului, urma să ia în calcul faptul că școala profesională este o instituție publică și nu o autoritate publică așa cum prevede Capitolul III din Partea Specială a Codului penal (Infrațiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei (pct. 6, pag. 6 din decizie).***

Nota autorului cererii: argumentele privind imposibilitatea recunoașterii cadrului didactic în calitate de subiect al componentelor de infrațiuni menționate, expuse în decizia respectivă, sunt identice celor aduse în decizia din 21.03.2017, adoptată în cauza penală nr. 1ra-333/2017 în privința lui Ion Surdu.

Prin **decizia Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 18.11.2020, adoptată în cauza penală nr.1ra-1378/20** a fost respins, ca inadmisibil recursul ordinar declarat de către procurorul în Procuratura de circumscripție Bălți, Prisacari Lilia, cu menținerea deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 29 ianuarie 2020, în cauza penală în privința lui Tatiana Stratila.

Instanța de recurs a considerat neîntemeiate argumentele recurentului, invocate în privința soluției de achitare pronunțată de către instanța de apel în privința inculpatei Tatiana Stratila, or, analizând decizia recurată în raport cu argumentele din recurs, Colegiul penal a conchis că ***instanța de apel, bazându-se pe prevederile legislației în vigoare și practicii judiciare, corect a ajuns la concluzia că Tatiana Stratila nu este subiect al infracțiunii prevăzute de art. 166¹ din Codul penal.***

Colegiul penal lărgit a remarcat că instanța de apel, la rândul său, a statuat asupra neclarității poziției primei instanțe, potrivit căreia faptele reținute în sarcina inculpatei au fost încadrate juridic în baza art. 166¹ alin. (1) și, respectiv, în baza art. 166¹ alin. (2) lit. a) din Codul penal, care prevede cauzarea intenționată a unei dureri sau a suferinței fizice ori psihice, care reprezintă tratament inuman ori degradant, de către o persoană publică sau de către o persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice, sau de către orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau cu consimțământul expres ori tacit al unei asemenea persoane, or ***în cazul dat, lipsește subiectul care necesită o calitate specială. În acest context, instanța de apel a accentuat că subiectul infracțiunii prevăzute la art. 166¹ din Codul penal este persoana fizică responsabilă care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani.***

În afară de aceasta, subiectul infracțiunii în cauză trebuie să aibă una din următoarele calități speciale: 1) persoană publică; 2) persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice; 3) oricare altă persoană care acționează cu titlu oficial; 4) oricare altă persoană care acționează cu consimțământul expres sau tacit al unei persoane care acționează cu titlu oficial.

Astfel instanța de apel a stabilit că, prima instanță incorect a concluzionat că

inculpata a săvârșit infracțiunea imputată, **or nici victimele infracțiunii și nici inculpata nu dețineau calități speciale prevăzute de lege, necesare pentru încadrarea juridică a faptei conform art. 166¹ din Codul penal.**

Colegiul penal a menționat că **nu poate fi reținut nici argumentul procurorului cu referire la faptul că instanța de apel urma să examineze posibilitatea pronunțării unei soluții de încetare a procesului penal cu reîncadrarea acțiunilor inculpatei în baza art. 313 din Codul contravențional**, or, la acest aspect, **instanța de apel întemeiat a ajuns la concluzia că nu poate fi recalificată fapta incriminată inculpatei în baza art. 313 din Codul contravențional**, care prevede săvârșirea unei acțiuni ce depășește în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege și care contravine intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii, **deoarece și în acest caz lipsește subiectul care necesită o calitate specială.**

2.2.În a doua orientare a practicii judiciare, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a adoptat soluția potrivit căreia cadrul didactic, angajat al instituțiilor publice de învățământ, întrunește calitatea de subiect special al componentelor de infracțiuni prevăzute la art.166¹ din Codul penal.

Astfel, în **decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24.05.2017, pe cauza penală nr.1ra-775/2017**, Colegiul penal a statuat că *verificând materialele dosarului în raport cu criticele enunțate, se conchide că la judecarea apelurilor, instanța a examinat prezenta cauză penală sub toate aspectele, complet și obiectiv, adoptând o soluție corectă privitor la condamnarea inculpatei Tatiana Saratinean în baza art.166 alin.(2) lit.c) din Codul penal și în baza art.166¹ alin.(2) lit.a) din Codul penal (pct.6, pag.15-16 din decizie).*

În speță, s-a constatat că *"Tatiana Saratinean, din anul 2011 până la 09 aprilie 2013, aflându-se în gimnaziul din s.Xxxxx, r-nul Xxxxx, unde activează în calitate de profesor al claselor primare, și, fiind o persoană care acționează cu titlu oficial, având în ocrotire și instruire pe partea vătămată minoră, urmărind scopul intimidării victimei și cauzării intenționate a durerilor și a suferințelor fizice și psihice, permanent și intenționat îi aducea acesteia reproșuri publice cu defăimarea persoanei prin folosirea replicilor jignitoare, fiind în stare să înțeleagă că aceste acțiuni pot duce la deformarea personalității victimei în virtutea vârstei sale fragede, a înjosit-o și a maltratat-o aplicându-i lovituri peste față, provocându-i vătămări corporale neînsemnate, astfel cauzându-i intenționat dureri fizice și suferințe psihice, care în sine reprezintă tratament inuman și degradant, aducându-i prin acțiunile sale ilegale un prejudiciu moral considerabil.*

La fel, Tatiana Saratinean, la 09 aprilie 2013, aproximativ între orele 11:00-14:00, aflându-se în gimnaziul din s.Xxxxx, r-nul Xxxxx, unde activează în calitate de profesor al claselor primare și având în ocrotire și instruire pe partea vătămată minoră, urmărind scopul intimidării acesteia și înjosirii publice, sub pretextul că aceasta i-ar fi sustras bani în sumă de 205 lei, a maltratat-o aplicându-i lovituri peste față provocându-i vătămări corporale neînsemnate, dureri fizice, suferințe psihice, după ce, continuându-și acțiunile sale criminale, a privat-o ilegal de libertate închizând-o în subsolul instituției de învățământ, aducându-i prin acțiunile sale ilegale un prejudiciu moral."

În opinia instanței de recurs, ***soluția instanței de apel a fost argumentată și corespunzătoare circumstanțelor de fapt și de drept stabilite în cauză*** (pct. 6, pag. 16 din decizie).

Colegiul penal a stabilit că prin argumentele expuse, recurenții au invocat faptul că instanța de apel a apreciat unilateral probele administrate, însă din actele cauzei s-a constatat că *instanța de apel le-a creat părților condițiile necesare, cercetând probele așa cum au fost prezentate de părți și a conchis corect asupra circumstanțelor de fapt ale cauzei, efectuând o încadrare juridică corectă* (pct. 6, pag. 16-17 din decizie).

În același context, Colegiul penal a considerat că *instanța de apel, fiind investită cu o situație de fapt, ca urmare a efectuării cercetării judecătorești, a expus situația de fapt reținută și a concluzionat corect că aceasta se circumscrie încadrării juridice în baza art.166 alin.(2) lit.c) și art.166¹ alin.(2) lit.a) din Codul penal.*

În consecință, Colegiul penal a apreciat că ***instanța de apel a făcut o analiză amplă a probelor acumulate în cauză și făcând referire la explicațiile conținute în literatura de specialitate și practica judiciară în domeniu, a argumentat detaliat încadrarea juridică a acțiunilor și vinovăția inculpatei*** (pct. 6, pag.17 din decizie).

Făcând trimitere la decizia atacată cu recurs, Colegiul penal a constatat că instanța de apel, la rândul său, a reținut că partea vătămată minoră era elevă la gimnaziul din s.Xxxxx, r-nul Xxxxx, iar inculpata Tatiana Saratinean era profesoară la acea instituție, ***astfel partea vătămată minoră corespunde criteriilor de victimă a componentei infracțiunii prevăzute de art.166¹ alin.(2) lit.a) din Codul penal, aceasta aflându-se în ocrotirea și instruirea inculpatei, adică în dependență de aceasta*** (pct.4, pag. 8 din decizie).

Colegiul penal a statuat că subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani și, în speță, *instanța de apel a reținut că, inculpata Tatiana Saratinean se realizează persoanei care acționează cu titlu oficial, or în ședința instanței de apel și din materialele dosarului penal rezultă că inculpata activa în calitate de profesor al claselor primare în s.Troița Nouă, r-nul Anenii Noi, având în ocrotire și instruire pe partea vătămată minoră.*

Prin **decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr. 1ra-849/2017 din 03.05.2017**, s-a decis inadmisibilitatea recursului declarat de către procuror, împotriva deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 01 februarie 2017, în cauza penală privindu-l pe Ion Taran, ca fiind vădit neîntemeiat.

În fapt, prin sentința Judecătoriei Telenești din 25 noiembrie 2016, Ion Taran a fost condamnat în baza art. 166¹ alin. (2) lit. a) din Codul penal, stabilindu-i-se o pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de 2 ani. Tot Ion Taran a fost condamnat în baza art. 166¹ alin. (2) lit. a) din Codul penal și pentru alt caz, stabilindu-i-se o pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de 3 ani. În baza art. 84 din Codul penal, prin cumul parțial al pedepselor aplicate, inculpatului i s-a stabilit o pedeapsă definitivă sub formă de închisoare pe un termen de 3 ani și 6 luni. În baza art. 90 din Codul penal, s-a dispus suspendarea condiționată a executării pedepsei pe un termen de 2 ani, cu privarea de dreptul de a exercita activitate didactică pe un termen de 5 ani.

În acest sens, prima instanță a reținut că *"la 19 mai 2016, la finele lecției de*

educație fizică, pe care Ion Taran, în calitate de profesor, o petrecea pe stadionul Liceului Teoretic din s. Xxxxx, raionul Telenești cu elevii clasei a V-a, avându-l în ocrotire și instruire pe un elev minor, intenționat, urmărind scopul de a-l pedepsi și de a-l intimida, pentru faptul că la solicitarea sa de a-i aduce mingea, elevul nu i-a adus-o, având posibilitatea să înțeleagă caracterul prejudiciabil și consecințele faptei sale, în mod conștient a admis și a aplicat violența fizică în privința acestui minor, exprimată prin lovirea cu bastonul din masă plastică pentru gimnastică peste mâna stângă, provocându-i dureri și suferințe fizice și psihice, acțiuni care în sine reprezintă tratament inuman și degradant.

Tot el, la data de 26 mai 2016, la finele lecției de educația fizică, pe care în calitate de profesor o petrecea în sala de sport a Liceului Teoretic din s.Xxxxx, raionul Telenești cu elevii clasei a V-a, avându-l în ocrotire și instruire pe același elev minor, intenționat, urmărind scopul de a-l pedepsi pentru faptul că la solicitarea sa de a-i aduce mingea elevul a lovit cu piciorul în minge, de a-l intimida și de a-l înjosi public în fața colegilor de clasă, având posibilitatea să înțeleagă caracterul prejudiciabil și consecințele faptei sale, în mod conștient a admis și a aplicat violența fizică în privința minorului, care în sine reprezintă tratamente inumane și degradante, exprimate prin aceea că l-a apucat cu mâinile de subțiori, după care l-a ridicat în sus și l-a izbit într-un scaun pentru gimnastică, aflat la peretele din sala de sport, lângă unul din cele 6 calorifere fixate pe peretele respectiv, minorul lovindu-se puternic cu spatele de marginea scaunului, iar cu capul de calorifer, drept rezultat cauzându-i elevului vătămări corporale ușoare, precum și suferințe fizice și psihice exprimate, conform actului de expertiză psihiatrico-legală nr. 373a-2016 din 23.08.2016, prin: stare de încordare, tensiune emoțională, tensiune interioară, frică, amintiri obsesive, nesiguranță, rușine, adică a suportat o traumă psihologică.”

Nefiind de acord cu sentința, procurorul a declarat apel, solicitând casarea parțială a acesteia în partea pedepsei aplicate, rejudecarea cauzei și pronunțarea unei noi hotărâri prin care inculpatului să-i fie aplicată o pedeapsă mai aspră și pedeapsa complementară, precum și încasarea obligatorie de la inculpat a cheltuielilor judiciare pentru efectuarea expertizei medico-legale în sumă de 1051 lei.

Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 01 februarie 2017 a fost admis apelul declarat, casată sentința primei instanțe, rejudecată cauza și pronunțată o nouă hotărâre prin care lui Ion Taran, în baza art. 84 din Codul penal, i s-a stabilit o pedeapsă definitivă sub formă de închisoare pe un termen de 3 ani și 6 luni cu privarea de dreptul de a exercita activități didactice pe un termen de 6 ani. În baza art.90 din Codul penal, s-a dispus suspendarea condiționată a executării pedepsei pe un termen de probațiune de 2 ani.

În rest, sentința primei instanțe a fost menținută.

Nota autorului cererii: instanțele ierarhic inferioare au considerat că încadrarea juridică a faptelor incriminate lui Ion Taran a fost corectă și legală, iar examinând admisibilitatea în principiu a recursului ordinar declarat de către procuror, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a recunoscut în mod indirect legalitatea calificării faptelor incriminate inculpatului.

Titularul cererii a considerat că, dacă Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție ar fi promovat prima poziție (conform căreia cadrul didactic nu poate fi recunoscut ca subiect special al infracțiunilor prevăzute de art. 166¹ din Codul

penal), atunci ar fi putut invoca din oficiu temeiul prevăzut de art. 427 alin. (1) pct. 8) din Codul de procedură penală - nu au fost întrunite elementele infracțiunii, și anume, calitatea specială a subiectului componenței de infracțiune incriminată inculpatului.

În opinia autorului cererii, luând în considerare faptul că instanța de recurs nu a invocat din oficiu inexistența în faptele incriminate inculpatului a elementelor componenței de infracțiune, se deduce că Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a ales poziția conform căreia cadrul didactic este subiect special al componențelor de infracțiuni prevăzute de art. 166¹ din Codul penal. Recurentul a considerat că instanța de recurs, astfel, a admis că calificarea faptelor reținute de către instanțele ierarhic inferioare în seama inculpatului a fost una corectă și legală.

Suplimentar, recurentul a menționat că invocarea din oficiu a temeiului prevăzut de art.427 alin.(1) pct.8) din Codul de procedură penală, nu ar fi înrăutățit în nici într-un fel situația condamnatului Ion Taran, ci din contra, i-ar fi creat o situație cu mult mai favorabilă.

Prin **decizia Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 31.07.2018, adoptată în cauza penală nr.1ra-1266/2018**, a fost respins ca inadmisibil recursul ordinar declarat de către avocatul Aurel Guzun în numele inculpatei Vera Malai, împotriva deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 07 martie 2018, cu menținerea hotărârii atacate.

În speță, prin sentința Judecătorei Orhei, sediul Telenești din 12 ianuarie 2018, inculpata Vera Malai a fost recunoscută vinovată de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art.166¹ alin.(2) lit.a), b) din Codul penal și în baza acestei Legi, cu aplicarea prevederilor art.10 din Codul penal, i s-a stabilit pedeapsa sub formă de amendă în mărime de 850 unități convenționale, echivalentul a 17 000 lei, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții în domeniul învățământului pe un termen de 5 ani.

Prima instanță a reținut că, prin acțiunile sale intenționate, Vera Malai a cauzat intenționat *„dureri și suferințe fizice și psihice, care în sine reprezintă tratament inuman și degradant, fapte săvârșite de o persoană care de facto exercită atribuțiile unei autorități publice și care acționează cu titlu oficial, acțiuni ilegale săvârșite cu bună știință asupra minorilor, precum și asupra mai multor persoane”*, adică a comis infracțiunea prevăzută de art.166¹ alin.(2) lit.a), b) din Codul penal.

Colegiul penal lărgit a menționat că, *inculpata Vera Malai, deși nu a acționat cu titlul oficial, a acționat ca o persoană care execută atribuțiile unei autorități publice, fapt ce nu împiedică la calificarea acțiunilor ei conform art.166¹ alin. (2) lit.a), b) din Codul penal*, or, din cadrul cercetării judecătorești și din materialele dosarului penal rezultă că inculpata, fiind director al gimnaziului s. XXX, r- nul XXX, activa și ca profesoară de limba rusă a aceluiași gimnaziu, avându-i în ocrotire și instruire pe părțile vătămate minore Xxxxx Xxxxx, Xxxxx Xxxxx și Xxxxx Xxxxx.

Astfel, Colegiul penal al a considerat că *instanța de apel a stabilit corect că starea de fapt și acțiunile inculpatei Malai Vera se încadrează în dispoziția art. 166¹ alin. (2) lit. a), b) din Codul penal.*

Prin decizia Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție din 13.06.2018,

adoptată în cauza penală nr. 1ra-1130/2018, s-a decis inadmisibilitatea recursului declarat de către avocatul Diana Panov în numele inculpatei Tatiana Cernega, împotriva deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 08 februarie 2018, ca fiind declarat peste termen.

Pentru a se pronunța, instanța de fond a stabilit că, *"inculpata Tatiana Cernega, exercitând în temeiul ordinului nr.137 din 26 august 1991 funcția de învățător la clasele primare în Instituția Publică Liceul Teoretic „XXX”, deci, fiind o persoană care acționează cu titlu oficial, la 17 martie 2015, în jurul orei 08:30, aflându-se la ora de matematică în incinta Instituției Publice Liceul Teoretic „XXX” din mun. XXX, str. XXX, având în ocrotirea și instruirea sa eleva clasei a III-a „A”, profil artă teatrală din aceeași instituție XXX, încalcându-și atribuțiile funcționale, urmărind scopul intimidării victimei și având intenția cauzării unei dureri, suferințe fizice și psihice, fiind în stare să înțeleagă că aceste acțiuni pot duce la denaturarea personalității victimei în virtutea vârstei sale fragede, contrar prevederilor art. 24 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova cât și prevederile art. 3 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1298- XIII din 24.07.1997, care o obligau să nu supună pe nimeni la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante, a agresat și maltratat minora, XXX, aplicându-i o lovitură cu capul de tabla clasei, acțiuni care în sine reprezintă tratament inuman și degradant, prin ce a cauzat intenționat părții vătămate minore, XXX, un prejudiciu moral considerabil, suferințe fizice, psihice și leziuni corporale, precum și daune intereselor publice, care se manifestă prin subminarea autorității și prestigiului sistemului de învățământ."*

Instanța de apel a considerat că *"instanța de fond a dat o apreciere corectă probelor și circumstanțelor cauzei penale, încadrând just acțiunile inculpatei Tatiana Cernega, în baza dispoziției art.166¹ alin.(2), lit.a) din Codul penal, individualizată prin „ tratamentul inuman și degradant, adică cauzarea intenționată a unei dureri și suferințe fizice și psihice, care reprezintă tratament inuman și degradant, de către o persoană care **acționează cu titlu oficial**, săvârșit cu bună știință asupra unui minor."*

În opinia Colegiului penal, *tratamentul inuman aplicat de inculpata Tatiana Cernega, și-a găsit confirmare deplină*, cu atât mai mult reieșind din declarațiile martorilor și a pătimatei minore, care au relatat atitudinea acesteia în colectivul de muncă în cadrul Instituției Publice Liceul Teoretic „XXX” din mun. Chișinău și au confirmat existența tensiunii psihologice la orele petrecute de către inculpată.

3. Soluția propusă de autorul cererii de a fi dată prin decizia de soluționare a recursului în interesul legii și argumentele expuse în susținerea acesteia.

Autorul cererii a susținut cea de-a doua orientare jurisprudențială, optând pentru recunoașterea persoanelor care fac parte din personalul de conducere, personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ ca subiecți speciali (persoanele care acționează cu titlu oficial) ai componentelor de infracțiune (atât tortura cât și tratamente inumane sau degradante) prevăzute de art. 166¹ din Codul penal.

În susținerea acestei propuneri a invocat faptul că, punctul de vedere pe care

Îl susține se circumscrie soluțiilor pronunțate de Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție, potrivit cărora un cadru didactic din instituțiile *publice* de învățământ constituie subiect special al componentelor de infracțiuni prevăzute de art.166¹ din Codul penal.

Titularul cererii a menționat că, pe lângă condițiile generale ale subiectului infracțiunii, prevederile art.166¹ din Codul penal mai impun și o calitate specială acestuia. Recurentul a invocat că, după cum rezultă din prevederile art.166¹ din Codul penal, sunt 4 categorii de subiecți speciali care pot fi trași la răspundere pentru comiterea infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, după cum:

- persoana publică (noțiunea dată la art.123 alin.(2) din Codul penal);
- persoana care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice;
- orice altă persoană care acționează cu titlu oficial;
- orice persoană care acționează cu consimțământul expres sau tacit al unor asemenea persoane.

În opinia autorului cererii de recurs, la aplicarea în concret a acestor prevederi ale legii, trebuie să se țină cont de faptul că, numai noțiunea de persoană publică este expres reglementată de Codul penal, iar pentru celelalte noțiuni definițiile sunt deduse din înțelesul acestora și din autonomie conceptuală a dreptului penal.

Astfel, potrivit art.123 alin.(2) din Codul penal, prin *persoană publică* se înțelege: funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare); angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public, angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public, iar reieșind din conceptul și potrivit opiniilor doctrinare, prin „persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice”, se înțelege persoana din cadrul unei structuri organizatorice sau din cadrul unui organ, instituită în afara legii: (autoprocimate), care își arogă regim de putere publică (de exemplu, autoritățile autoprocimate transnistrene).

Autorul cererii a menționat că, din perspectiva jurisprudenței CtEDO inclusiv s-ar putea deduce că aceste categorii de persoane (funcționarii „de facto”, indiferent de legalitatea mandatului) au fost recunoscute drept subiecți speciali ai infracțiunilor prevăzute de art. 166¹ din Codul penal - cauza *Ilașcu și alții contra Moldovei și Federației Ruse*, cauza *Catan și alții contra Moldovei și Federației Ruse*, or, caracterul imperativ al hotărârilor instanței europene deduce necesitatea să fie preluat în jurisprudența națională același standard de aplicare în practică a noțiunii.

Prin noțiunea de „*orice altă persoană care acționează cu titlu oficial*”, înțelegem persoana care nu poate fi categorisită ca persoană publică dar nici nu exercită, de facto, atribuțiile unei autorități publice, însă din cauza modului de instituire a activității exercitate și a naturii activității exercitate, dobândește caracter oficial.

Autorul a mai invocat și faptul că prin „orice altă persoană care acționează cu

consimțământul expres sau tacit al unor persoane cu statut special” urmează a se înțelege acel particular care acționează în baza unei inițiative consimțite, indiferent cui aparține această inițiativă - persoane care are statut de subiect special sau particularului.

Având în vedere cele menționate, autorul cererii a considerat că sarcina de bază ce se trasează constă în identificarea categoriei de subiecți la care se atribuie cadrul didactic din cadru instituției *publice și private* de învățământ.

A opinat asupra faptului că cadrul didactic se plasează în aria de cuprindere a noțiunii de *”persoană care acționează cu titlu oficial”*, dat fiind faptul că acesta îndeplinește atribuții care țin de apanajul funcțiilor publice ce implică exercițiul autorității de stat.

Recurentul a menționat, *ab initio*, că argumentele sale se referă exclusiv la cadrele didactice din cadrul instituțiilor publice de învățământ.

În considerarea ideii susținute, recurentul a invocat necesitatea de a demonstra că exercițiul funcției unui cadru didactic în instituția publică și privată de învățământ este un element al autorității de stat, adică are titlu oficial (calități oficiale).

De asemenea a menționat că, potrivit jurisprudenței CEDO rezultă că dreptul de acces la educație *„prin însăși natura sa trebuie să fie reglementat de către stat”*(cauza *Catan și alții c.Republicii Moldova și Federației Ruse*, hotărârea din 19 octombrie 2012, § 140).

Autorul cererii a subliniat că, prevederile art.35 alin.(4) din Constituție stabilesc cu valoare de principiu fundamente că învățământul de stat este gratuit, iar însăși esența asigurării gratuității accesului la educație rezultă, *ex officio*, că statul își asumă și preia realizarea conformă a acestui drept. Prin urmare, standardele de calitate, cerințele de selectare a cadrelor didactice, modul de numire a acestora sunt părți componente ale politicii statului în domeniul educației.

În susținerea poziției sale, titularul cererii a indicat că în hotărârea nr.7 din 16.02.2017, Curtea Constituțională a reținut că *”statul, prin politicile sale, are obligația de a crea condiții pentru asigurarea dreptului la educație, inclusiv de a decide programele, modul și mijloacele prin care se realizează învățământul, nivelul până la care educație este obligatorie, precum și instituirea unor garanții și acordarea gratuită de mijloace necesare pentru realizarea învățământului. Totodată, politica de stat în sfera învățământului urmează a fi înfăptuită în strictă conformitate cu prevederile constituționale”*.

Autorul cererii consideră că, reieșind din prevederile Codului educației al Republicii Moldova nr.152 din 17.07.2014 (în continuare - Codul educației), instituțiile publice de învățământ sunt înființate de către autoritățile administrației publice locale sau, după caz, Guvern sau cu aprobarea Guvernului, iar toate instituțiile de învățământ sunt subordonate Ministerului Educație din punctul de vedere al implementării politicilor educaționale naționale.

Astfel, conform art.14 alin.(1) din Codul educației, *procesul de învățământ se desfășoară în baza standardelor educaționale de stat, aprobate de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare a instituției de învățământ*. Conform art.18 alin.(3) din Codul educației, *elaborarea, promovarea monitorizarea implementării și evaluarea impactului*

politicii naționale în domeniul educației constituie competența Ministerului Educației, Culturii și Cercetării.

Deci, în opinia recurentului, scopul Codului educației este de a asigura realizarea eficientă a dreptului constituțional la învățatură statuat în art.35 din Constituția Republicii Moldova.

În această ordine de idei, recurentul a concluzionat că, între noțiunea de „*instituție publică și privată de învățământ*” și noțiunea de „*exercițiu al autorității statului*” există un raport de parte-întreg și, respectiv, cadrele didactice sunt executorii primari și direcți (ca fiind prima verigă) ai autorității statului în instituția de învățământ, deoarece statul le-a delegat să fie cei care pun în aplicare directă politica sa în domeniul educației, or, o altă abordare ar lipsi de sens și utilitate toate actele adoptate pe acest domeniu.

În opinia recurentului, întreg procesul instructiv-educativ care derulează într-o instituție publică și privată de învățământ este opera și responsabilitatea statului, iar corpul (personalul) didactic este mecanismul care a fost investit cu atribuții de a pune în aplicare această sarcină complexă - executarea în concret a politicii în domeniul educației.

În același context, recurentul a menționat că personalul didactic dobândește atribuții oficiale și acționează cu titlu oficial în vederea îndeplinirii politicii statului în domeniul educației.

Astfel, în opinia recurentului, luând în considerare modul de înființare și funcționare a instituțiilor publice și private de învățământ, dar și natura și importanța deosebită a atribuțiilor puse în seama personalului didactic din cadrul acestor instituții de învățământ, se ajunge la concluzia certă potrivit căreia personalul didactic din cadrul instituțiilor publice și private de învățământ acționează cu titlu oficial și, prin urmare, persoanele care fac parte din acest personal, sunt subiecți ai componentelor infracțiunilor prevăzute la art.166¹ din Codul penal.

Acest raționament, în opinia autorului cererii, se aliniază și conceptului abordat de legiuitor la adoptarea legii prin care a fost introdus art.166¹ în Codul penal (*Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr.252 din 08.11.2012, publicată în Monitorul Oficial nr. 263-269/855 din 21.12.2012*), deoarece în nota informativă elaborată la proiectul de lege¹ care a fost agreată în procesul de adoptare, s-a invocat expres că „*în timp ce nu poate fi negat faptul că actele de tortură sunt de cele mai multe ori comise cu scopul de a obține mărturisiri la etapele timpurii ale cercetării penale, scopul său protectiv ar fi redus la asigurarea actului convenit de justiție, ceea ce ar fi o interpretare absolut greșită și ar contraveni spiritului și naturii interzicerii complete/absolute a torturii în conformitate cu dreptul internațional*”.

A mai indicat asupra faptului că legiuitorul a luat în considerație importanța caracterului absolut al interdicției relelor tratamente, stabilită în art. 3 coroborată cu art. 15 alin. (2) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a transmis de la cel mai înalt nivel mesajul referitor la „toleranța zero” față de asemenea acte sub orice formă, subiect și loc de comitere.

¹<http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/Legislativ/1344/language/ro-RO/Default.aspx>

Recurentul a invocat și necesitatea luării în considerare a prevederilor art.13 din Codul educației, potrivit cărora:

(1) Învățământul obligatoriu începe cu grupa pregătitoare din învățământul preșcolar și se finalizează cu învățământul liceal sau învățământul profesional tehnic secundar și postsecundar.

(2) Obligatorietatea frecventării învățământului obligatoriu încetează la vârsta de 18 ani.

(3) Responsabilitatea școlarizării obligatorii a copiilor cu vârsta de până la 16 ani revine părinților sau altor reprezentanți legali și autorităților administrației publice locale de nivelurile întâi și al doilea.

(4) Ministerul Educației, Culturii și Cercetării elaborează, aprobă și monitorizează respectarea regulamentelor de școlarizare obligatorie a copiilor de vârstă școlară.

În acest context, autorul cererii a menționat că o asemenea abordare, bazată pe dimensiunea obligatorie a învățământului apropie noțiunea de "școlarizare obligatorie" de noțiunea de „custodie publică”, astfel după cum a fost formulată în Protocolul opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante (New York 18.12.2002, ratificat de Republica Moldova la 30.03.2006) - Orice formă de detenție sau închisoare ori plasarea unei persoane într-un loc public sau privat de reținere pe care nu îl poate părăsi după voia sa, prin ordinul oricărei autorități judiciare, administrative sau de altă natură.

În opinia recurentului, în lumina modificării axei de valori a societății și orientării acestora spre standarde internaționale, care cer persoanelor ce exercită autoritatea statului să manifeste înaltă corectitudine în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, consideră corectă renunțarea la opinia tradițională precum că, din perspectiva dreptului penal, un cadru didactic este privit ca reprezentant al unei categorii profesionale care nu are tangență cu aspectul raporturilor administrative.

Recurentul a considerat că menirea cadrului didactic în exercitarea atribuțiilor sale nu se rezumă doar la transmiterea cunoștințelor sale profesionale, el deține partea cea mai importantă din responsabilitatea idealului educațional și misiunilor educaționale, astfel, după cum au fost definite de art.5 și 6 din Codul educației, deoarece vine în contact direct și nemijlocit cu cei cărora se adresează acest domeniu pe care statul și l-a asumat.

Autorul cererii a susținut că, adoptarea unei alte soluții referitor la problema de drept enunțată, creează riscul ca dreptul fundamental la educație să fie limitat prin măsuri jurisprudențiale care nu se justifică nici din perspectiva legislației și nici nu sunt conforme cu realitățile contemporane, întrucât nu se aliniază așteptărilor într-o societate democratică. În contextul dat, recurentul a considerat că vor fi subiecți ai componentelor de infracțiuni prevăzute de art.166¹ din Codul penal, doar persoanele care fac parte din personalul de conducere al instituției de învățământ, personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic în sensul art.131, coroborat cu art.53, 70, 117 din Codul educației.

Totodată, în lumina argumentelor descrise, în opinia recurentului vor avea calitatea de subiecți ai componentelor de infracțiune prevăzute de art.166¹ din Codul penal personalul de conducere, personalul didactic, personalul științific și

personalul științifico-didactic din toate tipurile de instituții de învățământ prevăzute de art.15 din Codul educației.

În opinia recurentului, această poziție se explică, în primul rând, prin faptul că anume aceste categorii de persoane exercită nemijlocit atribuțiile și politica statului în domeniul educației. În al doilea rând, anume aceste categorii de persoane au în ocrotire și/sau instruire directă copiii, elevii și studenții (care pot deveni victime ale violenței fizice și/sau psihice), iar în al treilea rând, art.135 alin.(1) lit.i) din Codul educației impune anume personalului didactic, științifico-didactic, științific și de conducere obligația de a nu admite tratamente și pedepse degradante, discriminarea sub orice formă și aplicarea nici unei forme de violență fizică sau psihică.

4. Legislația pertinentă.

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului

Articolul 37

Statele părți vor veghea ca:

a) nici un copil să nu fie supus la tortură, la pedeapsă sau la tratamente crude, inumane sau degradante.

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale

Articolul 3. Interzicerea torturii

Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.

Constituția Republicii Moldova

Articolul 24. Dreptul la viața și la integritatea fizică și psihică

(1) Statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.

(2) Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.

Articolul 35. Dreptul la învățătură

(1) Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare.

(4) Învățământul de stat este obligatoriu.

(5) Instituțiile de învățământ, inclusiv cele nestatale, se înființează și își desfășoară activitatea în condițiile legii.

Codul penal al Republicii Moldova

Articolul 166¹. Tortura, tratamentul inuman sau degradant

(1) Cauzarea intenționată a unei dureri sau a suferinței fizice ori psihice, care reprezintă tratament inuman ori degradant, de către o persoană publică sau de către o persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice, sau de

către orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau cu consimțământul expres ori tacit al unei asemenea persoane...

(2) Tortura, adică orice faptă intenționată prin care se provoacă unei persoane o durere sau suferințe fizice sau psihice puternice cu scopul de a obține de la această persoană sau de la o persoană terță informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a exercita presiune asupra ei sau asupra unei terțe persoane, sau din orice alt motiv, bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea, atunci când o asemenea durere sau suferință este provocată de către o persoană publică sau de către o persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice, sau de către orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau cu consimțământul expres sau tacit al unei asemenea persoane...

Codul educației al Republicii Moldova

Articolul 4. Politica de stat în domeniul educației

(1) Educația reprezintă o prioritate națională și factorul primordial al dezvoltării durabile a unei societăți bazate pe cunoaștere.

(2) Prin politica sa în domeniul educației, statul asigură:

a) dreptul fundamental la educație, indispensabil pentru exercitarea celorlalte drepturi ale omului;

b) implementarea mecanismului de bază de formare și dezvoltare a capitalului uman;

c) realizarea idealului și a obiectivelor educaționale, formarea conștiinței și identității naționale promovarea valorilor general-umane și a aspirațiilor de integrare europeană ale societății.

Articolul 13. Învățământul obligatoriu

(1) Învățământul obligatoriu începe cu grupa pregătitoare din învățământul preșcolar și se finalizează cu învățământul liceal sau învățământul profesional tehnic secundar și postsecundar.

(2) Obligativitatea frecventării învățământului obligatoriu încetează la vârsta de 18 ani.

(3) Responsabilitatea școlarizării obligatorii a copiilor cu vârsta de până la 16 ani revine părinților sau altor reprezentanți legali și autorităților administrației publice locale de nivelurile întâi și al doilea.

Articolul 15. Tipurile instituțiilor de învățământ

(1) În conformitate cu structura învățământului, instituțiile de învățământ se clasifică după cum urmează:

a) instituție de educație antepreșcolară - creșă, centru comunitar de educație timpurie;

b) instituție de învățământ preșcolar - grădiniță de copii, centru comunitar de educație timpurie;

c) instituție de învățământ primar - școală primară;

d) instituție de învățământ secundar, ciclul I - gimnaziu;

e) instituție de învățământ secundar, ciclul II - liceu;

f) instituție de învățământ general cu programe combinate - complex

educațional (școală primară grădiniță, gimnaziu-grădiniță);

g) instituție de învățământ profesional tehnic secundar - școală profesională;

h) instituție de învățământ profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar - colegiu;

i) instituție de învățământ profesional tehnic cu programe combinate - centru de excelență;

j) instituție de învățământ secundar vocațional de arte, sport etc. - școală

k) instituție de învățământ superior - universitate, academie de studii, institut, școală superioară școală de înalte studii etc.;

l) instituție specializată de învățământ de formare continuă - institut;

m) instituție de învățământ extrașcolar - școală (de arte: arte plastice, muzică, teatru: de sport etc.), centru de creație, club sportiv;

n) instituție de învățământ special - instituție specială, școală auxiliară.

(2) În cazul în care instituția de învățământ oferă programe de studii de mai multe niveluri și are conducere și administrație unică, ea se va numi după nivelul de studii cel mai înalt.

(3) În funcție de tipul de proprietate, instituțiile de învățământ se clasifică după cum urmează:

a) instituție de învățământ publică;

b) instituție de învățământ privată.

Articolul 135. Obligațiile personalului didactic, științifico-didactic, științific și de conducere

i) să nu admită tratamente și pedepse degradante, discriminarea sub orice formă și aplicare nici unei forme de violență fizică sau psihică.

Legea privind drepturile copilului

Articolul 6. Dreptul la inviolabilitatea persoanei, la protecție împotriva violenței fizice și psihice „Statul ocrotește inviolabilitatea persoanei copilului, protejându-l de orice formă de exploatare, discriminare, violență fizică și psihică, neadmițând comportarea plină de cruzime, grosolană, disprețuitoare, insultele și maltratarile...”

5. Opiniile organelor de resort- solicitate în temeiul art.465³ alin.(3) Cod de procedură penală și opiniile doctrine relevante.

5.1 Din avizul prezentat de directorul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Republicii Moldova, este susținută prima variantă dată de instanța de recurs, considerând *imposibilitatea recunoașterii cadrului didactic, angajaților instituțiilor publice de învățământ, în calitate de subiect special al infracțiunilor prevăzute de art.166¹ Cod penal.*

Deci, în opinia acestei instituții, o dată ce este identificată, în mod imprevizibil, prin lege, noțiunea de *”altă persoană care acționează cu titlu oficial”*, iar conținutul acestei categorii juridice nu poate fi stabilit în mod calitativ, atunci poate fi admisă o interpretare extensivă defavorabilă care să angajeze nejustificat răspunderea penală.

5.2 În avizul Catedrei Drept Public a Facultății de Drept din cadrul Universității de Studii Europene din Moldova, este indicat că *autorul recursului în interesul legii propune atribuirea unui statut special prin prisma legislației penale a Republicii Moldova, unor subiecți de drept, care de fapt nu au calitatea respectivă în acest sens.*

Astfel, semnatarul avizului a reținut că, atribuirea statutului de subiecți speciali (persoane care acționează cu titlu oficial), persoanelor care fac parte din personalul de conducere, personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ componentelor de infracțiune (atât tortură cât și tratament inumane sau degradante), prevăzute de art. 166¹ Cod penal, în general și/sau în forma propusă de către autorul recursului, ar duce la incriminarea abuzivă a normei respective, cu consecințe imprevizibile.

5.3 În continuare, din avizul Departamentului "Drept penal" al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova, se reține că, reprezentanții acestei instituții, analizând problema de drept pusă în discuție, au stabilit că aceasta a fost soluționată diferit de către instanțele judecătorești, prin hotărâri irevocabile. Totodată, întru asigurarea interpretării și aplicării unitare a legii penale, sugerează să se stabilească, faptul că cadrele didactice, care sunt angajate în instituțiile publice sau private de învățământ, nu pot avea calitatea de subiecți ai infracțiunilor prevăzute de art. 166¹ Cod penal.

Autorii avizului au menționat că, obligațiile prevăzute de alin.(1) și (2) art.13 și alin.(4) art.27 din Codul educației, nu demonstrează în nici un fel că personalul didactic, care este angajat într-o instituție publică sau privată de învățământ, este reprezentat de persoane care acționează cu titlu oficial. Aceste obligații sunt impuse de stat, nu de instituțiile de învățământ, nu de cadrele didactice care sunt angajate în instituțiile publice sau private de învățământ.

Nu sunt de acord că, persoanele care fac parte din personalul de conducere al instituției de învățământ (de exemplu director, director adjunct, șef de secție, rector, prorector, decan, șef de departament, șef de catedră, etc.) fiind persoane publice, pot fi subiecți ai infracțiunilor prevăzute de art.166¹ Cod penal. Cât privește personalul didactic, cei care îl reprezintă, pot fi considerați persoane publice doar atunci când desfășoară activitate administrativă (de exemplu, în cazul evaluării de către cadrele didactice a elevilor, studenților, masteranzilor, doctoranzilor, audiențelor etc.) nu și atunci când își exercită obligațiile profesionale (de exemplu, în timpul desfășurării unei lecții care nu presupune o evaluare a rezultatelor învățării). Personalul de conducere al instituției de învățământ, personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic, nu intră sub incidența noțiunii "orice altă persoană care acționează cu titlu oficial", care este utilizată în art. 166¹ Cod penal.

Totodată, consideră că în accepțiunea art. 166¹ Cod penal, prin "*orice altă persoană care acționează cu titlu oficial*", se înțelege persoana care reprezintă autoritățile de facto (adică autoritățile care acționează în afara câmpului constituționalității), care își asumă atribuții pe care ar fi trebuit să le exercite autoritățile de iure. În recursul în interesul legii, interpretarea noțiunii "orice altă persoană care acționează cu titlu oficial", este largă, încât reduce la zero noțiunea de subiect special și din care rezultă că, practic orice persoană fizică, care

reprezintă o anumită entitate și care îndeplinește cerințele de vârstă și de responsabilitate, poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute de art. 166¹ Cod penal.

La fel, autorii avizului au indicat că, descrierea subiectului torturii și al tratamentului inuman sau degradant din art.166¹ Cod penal al Republicii Moldova, constituie o improvizare care deviază de la dispoziția art.1 din Convenția de la New York. Disjungerea noțiunii "*altă persoană care acționează cu titlu oficial*", (care a fost folosită în art.101¹ Cod penal din 1961 și în art.309¹ Cod penal) în două noțiuni – "persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice și "orice altă persoană care acționează cu titlu oficial" – a generat confuzii și a complicat interpretarea art.166¹ Cod penal. Astfel o asemenea disjungere se atestă doar în Codul penal al Republicii Moldova.

Consideră că, minorii și persoanele aflate în situații de dificultate trebuie apărate de legea penală împotriva relelor tratamente săvârșite de către cei care nu au calitatea specială cerută de art.166¹ Cod penal, însă la moment Codul penal nu oferă o astfel de protecție. Aplicarea prin analogie a art. 166¹ Cod penal, în cazurile de rele tratamente asupra minorilor, săvârșită de către cei care nu au calitatea specială cerută de acest articol, scoate la iveală o lacună din legea penală, însă nu este de competența Curții Supreme de Justiție să suplinească această lacună.

6. Plenul Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție, examinând cererea recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecătorii-raportori, dispozițiile legale, aplicabile în speță, a ajuns la concluzia declarării inadmisibilității cererii din următoarele considerente.

Colegiul penal cu această ocazie ține să sublinieze, că potrivit jurisprudenței CtEDO, rolul instanțelor supreme este să remedieze contradicțiile dintre soluțiile judiciare în cauze similare, pentru aplicarea efectivă a principiului certitudinii juridice (*Ștefan și Ștef v. România*, 27 ianuarie 2009, §33; *Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții v. România*, 29 noiembrie 2016, §123).

În virtutea rolului conferit de art.1 alin.(2) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție nr.789-XIII din 26 martie 1996, instanța supremă a statului urmează să asigure aplicarea corectă și uniformă a legislației de către toate instanțele judecătorești naționale, să soluționeze litigiile apărute în cadrul aplicării legilor, să garanteze responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat. Rolul de aplicare unitară a legii de către toate instanțele judecătorești se exercită prin mecanismele instituite de Codul de procedură penală, printre care cel mai important fiind recursul în interesul legii.

În conformitate cu art.465¹ alin. (1) Cod de procedură penală, recursul în interesul legii este calea extraordinară de atac prin care se asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii penale și de procedură penală pe întreg teritoriul țării.

Prin promovarea recursului în interesul legii legislatorul a urmărit statuarea, pe calea interpretării unitare, a dispozițiilor legii penale și/sau procesual penale, care sunt diferit apreciate de instanțele judecătorești în practica lor judiciară.

După cum rezultă din conținutul art.465¹ alin.(3) Cod de procedură penală, cererea de recurs, trebuie să cuprindă soluțiile diferite date problemei de drept și motivarea acestora, jurisprudența relevantă a Curții Constituționale, a Curții Europene a Drepturilor Omului, opiniile exprimate în doctrină relevante în

domeniu, precum și soluția ce se propune a fi pronunțată în recursul în interesul legii.

Alineatul (4) al aceluiași articol prevede, că cererea de recurs în interesul legii trebuie să fie însoțită, sub sancțiunea respingerii ca inadmisibilă, de copii ale hotărârilor judecătorești irevocabile din care rezultă că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit de instanțele judecătorești investite cu soluționarea cauzei în ultimă instanță.

Totodată, în sensul articolului 465² Cod de procedură penală, recursul în interesul legii este admisibil numai dacă se face dovada că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești irevocabile, care se anexează la cerere.

Astfel, Plenul Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție, în temeiul prevederilor art. 465³ alin.(1) din Codul de procedură penală, a fost investit cu dreptul de a efectua în prealabil o analiză a argumentelor și solicitărilor autorului cererii de recurs în interesul legii și de a verifica corespunderea acestora cu hotărârile judecătorești irevocabile anexate la cerere, pentru a statua asupra existenței, în general, a pretinselor divergențe de jurisprudență raportate la solicitările autorului.

În acest context, Plenul Colegiului penal consideră că solicitarea formulată în recursul în interesul legii și anume: *“Pronunțarea unei decizii obligatorii, prin care să se soluționeze problema de drept ridicată, în sensul **recunoașterii persoanelor care fac parte din personalul de conducere, personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ ca subiecți speciali** (persoanele care acționează cu titlu oficial) **ai componentelor de infracțiune** (atât tortura cât și tratamente inumane sau degradante) **prevăzute de art. 166¹ din Codul penal**”* nu a fost susținută prin prezentarea de către autorul cererii de recurs în interesul legii a deciziilor irevocabile în sensul constatării existenței unei practici judiciare neuniforme cu referire la persoanele indicate în calitate de subiecți a infracțiunii menționate.

În acest sens Colegiul penal constată că la cererea de recurs în interesul legii nu au fost anexate decizii judecătorești irevocabile cu soluții diferite referitoare la următoarele persoane în calitate de subiecți: **persoane care fac parte personalul de conducere, personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ**, deoarece copiile de pe deciziile anexate la cerere se referă numai la practica de soluționare a cauzelor în care în calitate de subiecți ai infracțiunilor figurează: ”învățător al claselor primare”, ”profesor de geografie și fiind persoană care acționează cu titlu oficial”, ”maistru al învățământului de instruire și producere”, ”profesor al claselor primare și fiind o persoană care acționează cu titlu oficial”, ”în calitate de profesor”, ”exercitând funcția de învățător la clasele primare” fără specificarea dacă aceste instituții sunt publice sau private.

În aceste condiții Plenul Colegiului penal constată că cererea de recurs în interesul legii, declarată de către Procurorul General al Republicii Moldova, Alexandr Stoianoglo, nu corespunde exigențelor art. 465¹ alin. (4) Cod de procedură penală, urmând a fi respinsă ca inadmisibilă, necorespunzând cerințelor de conținut.

7. În conformitate cu art.465³ – 465⁴ Cod de procedură penală, Plenul Colegiului penal

d e c i d e:

Se respinge ca inadmisibilă cererea de recurs în interesul legii, declarată de către Procurorul General al Republicii Moldova, privind *“Pronunțarea unei decizii obligatorii, prin care să se soluționeze problema de drept ridicată, în sensul recunoașterii persoanelor care fac parte din personalul de conducere, personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ ca subiecți speciali (persoanele care acționează cu titlu oficial) ai componentelor de infractiune (atât tortura cât și tratamente inumane sau degradante) prevăzute de art. 166¹ din Codul penal”*.

Decizia motivată pronunțată la data de 24 februarie 2022.

Președinte

Vladimir Timofti

Judecătorii

Elena Cobzac

Nadejda Toma

Iurie Diaconu

Liliana Catan

Anatolie Țurcan

Victor Boico

Ghenadie Plămădeală

O p i n i e s e p a r a t ă**a judecătorilor Timofti Vladimir și Cobzac Elena**

conform art. 339 alin. (7), 340 alin. (3), 465³-465⁴ Cod de procedură penală, la recursul în interesul legii, declarat de către Procurorul General al Republicii Moldova, privind *"Pronunțarea unei decizii obligatorii, prin care să se soluționeze problema de drept ridicată, în sensul recunoașterii persoanelor care fac parte din personalul de conducere, personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ ca subiecți speciali (persoane care acționează cu titlu oficial) ai componentelor de infracțiune (atât tortura cât și tratamente inumane sau degradante) prevăzute de art. 166¹ din Codul penal"*

1. Prin decizia Plenului Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03 februarie 2022, a fost respins ca inadmisibil, recursul în interesul legii, declarat de către Procurorul General al Republicii Moldova, privind *"Pronunțarea unei decizii obligatorii, prin care să se soluționeze problema de drept ridicată, în sensul recunoașterii persoanelor care fac parte din personalul de conducere, personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ ca subiecți speciali (persoane care acționează cu titlu oficial) ai componentelor de infracțiune (atât tortura cât și tratamente inumane sau degradante) prevăzute de art. 166¹ din Codul penal"*

2. Am semnat decizia conform prevederilor art. 339 alin. (7) Cod de procedură penală, dar cu privire la motivarea și soluția adoptată, exprimăm dezacordul cu majoritatea judecătorilor Colegiului penal al CSJ, deoarece considerăm că, recursul în interesul legii declarat de Procurorul General al Republicii Moldova, privind unificarea practicii judiciare de aplicare a prevederilor art.166¹ din Codul penal, urma a fi admis, cu stabilirea că, subiecți speciali (persoanele care acționează cu titlu oficial) ai componentelor de infracțiune (atât tortura, cât și tratamente inumane sau degradante) prevăzute de art. 166¹ din Codul penal, pot fi persoanele care fac parte din personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ.

În conformitate cu art. 465¹ alin. (1) Cod de procedură penală, recursul în interesul legii este calea extraordinară de atac, prin care se asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii penale și de procedură penală, pe întreg teritoriul țării.

Din interpretarea sistematică a dispozițiilor art. 465¹ și art. 465² din Codul de procedură penală, aplicabile în materia recursului în interesul legii, rezultă că, pentru a se apela la un asemenea mecanism de unificare a practicii judiciare, trebuie îndeplinite mai multe condiții de admisibilitate.

Astfel, promovarea recursului în interesul legii se realizează de către unul dintre titularii prevăzuți, în mod expres, de art. 465¹ alin. (2) din Codul de procedură penală, cerință ce considerăm că este îndeplinită în cauză, având în vedere că instanța supremă a fost sesizată de către Procurorul General al Republicii Moldova.

Cererea de recurs, așa cum prevede art. 465¹ alin. (3) din Codul de procedură penală, trebuie să cuprindă anumite elemente de conținut, și anume: enunțarea soluțiilor diferite, date problemei de drept și motivarea acestora, jurisprudența relevantă a Curții Constituționale, a Curții Europene a Drepturilor Omului, opiniile exprimate în doctrină care au incidență asupra chestiunilor abordate în recurs, precum și soluția ce se propune a fi pronunțată în recursul în interesul legii, aspecte care, în opinia noastră, se regăsesc în cuprinsul prezentei sesizări.

În același timp, reieșind din analiza dispozițiilor sus-enunțate, se atestă că una din condițiile importante pentru promovarea recursului în interesul legii, reprezintă propunerea soluției de către subiectul sesizării cu recurs în interesul legii.

Astfel, considerăm că, din soluția propusă de autorul sesizării, acesta face o abordare clară la acest aspect, indicând că, susține soluția în sensul recunoașterii persoanelor care fac parte din personalul de conducere, personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ ca subiecți speciali (persoanele care acționează cu titlu oficial) ai componentelor de infracțiune (atât tortura, cât și tratamente inumane sau degradante) prevăzute de art.166¹ din Codul penal, conform orientării practicii judiciare, dezvoltată în deciziile Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție (dosare nr.1ra-775/2017 din 24 mai 2017, nr.1ra-849/2017 din 03 mai 2017, nr.1ra-1266/2018 din 31.07.2018, 1ra-1130/2018 din 13 iunie 2018), conform cărora, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a menținut soluțiile instanței de apel, prin care a fost constatată vinovăția persoanelor, în baza art. 166¹ Cod penal, stabilind că, personalul didactic este subiect special al componentei infracțiunii nominalizate.

O altă condiție esențială, pentru declararea recursului în interesul legii, care rezultă din analiza coroborată a dispozițiilor art. 465² și art. 465¹ alin. (4) din Codul de procedură penală, o reprezintă existența unei probleme de drept, soluționate în mod diferit de instanțele judecătorești, prin hotărâri irevocabile, ce trebuie dovedită, prin anexarea acestora, la cererea formulată de titularul sesizării.

La acest aspect, reținem că incriminarea faptelor, stabilirea pedepsei pentru acestea, precum și alte reglementări de ordin penal, țin de competența Parlamentului și trebuie să aibă la bază rațiuni de politică penală. În acest sens, textele legislative penale trebuie să fie formulate în mod clar și inteligibil, fără dificultăți de ordin sintactic și pasaje obscure. În special, în materie penală, legislatorul trebuie să fie deosebit de precis, clar și coerent, așa cum o impune principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), garantat de articolul 22 din Constituție și de articolul 7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

De asemenea, pe lângă cerința legalității, orice normă penală trebuie să îndeplinească și cerința legitimității.

Cu privire la legalitatea incriminării și a pedepsei, aceasta reprezintă principala garanție a securității juridice a persoanei în materie penală. Astfel, legea trebuie să definească, în mod clar, infracțiunile și pedepsele aplicabile. Această cerință este îndeplinită, atunci când justițiabilii au posibilitatea să cunoască, din chiar textul normei juridice pertinente, iar, în caz de necesitate, cu ajutorul interpretării

acesteia de către instanțe sau cu ajutorul unor profesioniști ai dreptului, care sunt acțiunile și omisiunile, care le pot angaja răspunderea penală și care este pedeapsa la care sunt pasibili, în cazul încălcării normei.

Totodată, având în vedere principiul aplicabilității generale a legilor, Curtea Europeană a reținut că formularea acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept penal. Deși certitudinea este dezirabilă, aceasta ar putea antrena o rigiditate excesivă. Rolul decizional, conferit instanțelor, urmărește tocmai înlăturarea dubiilor care persistă cu ocazia interpretării normelor (*a se vedea în acest sens cauza Del Rio Prada vs Spania [MC], 21 octombrie 2013, § 92 și § 93*).

Curtea Europeană a reținut, de asemenea, că articolul 7 din Convenție nu poate fi interpretat, ca interzicând clarificarea normelor penale, prin interpretarea judiciară de la caz la caz, cu condiția ca rezultatul să fie în concordanță cu esența infracțiunii și previzibil, în mod rezonabil. (*Kononov vs Letonia [MC], 17 mai 2010, § 185*).

Așadar, rezultă că practica judiciară poate constitui un reper obiectiv, în funcție de care să poată fi apreciat conținutul unei norme penale și care poate contribui la aplicarea previzibilă a acesteia.

Se reține că problema de drept, supusă discuției, și anume, recunoașterea persoanelor care fac parte din personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ ca subiecți speciali (persoanele care acționează cu titlu oficial) ai componentelor de infracțiune (atât tortura cât și tratamente inumane sau degradante) prevăzute de art. 166¹ din Codul penal, a fost soluționată diferit de către Curtea Supremă de Justiție, prin decizii irevocabile (dosarele nr. 1ra-1398/2017 din 12.12.2017, 1ra-333/2017 din 21.03.2017, 1ra-938/2017 din 04.07.2017, 1ra-1378/20 din 18.11.2020) și (dosarele nr.1ra-775/2017 din 24.05.2017, 1ra-849/2017 din 03.05.2017, 1ra-1266/2018 din 31.07.2018, 1ra-1130/2018 din 13.06.2018), fapte ce, în opinia noastră, condiționează necesitatea unificării practicii judiciare.

Astfel, într-o primă interpretare a persoanelor care acționează cu titlu oficial ca subiecți speciali a infracțiunii prevăzute de art.166¹ Cod penal, instanțele de recurs ordinar, în:

- decizia nr.1ra-775/2017 din 24.05.2017, a menținut hotărârea instanței inferioare, privind constatarea vinovăției condamnatei, în baza art.166¹ alin.(2) lit. a) Cod penal, reținând că, inculpata se raliază persoanei care acționează cu titlu oficial, or inculpata activa în calitate de profesor al claselor primare în s. Troița Nouă, r-nul Anenii Noi, având în ocrotire și instruire pe partea vătămată minoră;

- decizia nr.1ra-849/2017 din 03.05.2017, a menținut decizia instanței de apel, de condamnare în baza art.166¹ alin.(2) lit.a) Cod penal, admițând că, cadrul didactic poate fi subiect special al componentelor de infracțiuni prevăzute la art.166¹ Cod penal;

- decizia nr.1ra-1266/2018 din 31.07.2018, prin care s-a menținut decizia instanței de apel, stabilind că inculpata nu a acționat cu titlu oficial, a acționat ca o

persoană care execută atribuțiile unei autorități publice, fapt ce nu împiedică la calificarea acțiunilor ei conform art.166¹ alin.(2) lit.a), b) Cod penal, or inculpata fiind director al gimnaziului acționa și ca profesoară de limba rusă a aceluiași gimnaziu, având în ocrotire și instruire părțile vătămate minore;

-decizia 1ra-1130/2018, prin care s-a decis inadmisibilitatea recursului declarat de către avocat, ca fiind declarat peste termen.

Totodată, cea de-a doua interpretare este expusă în:

-decizia nr.1ra-1398/2017 din 12.12.2017, prin care instanța de recurs a reținut că, instanța de fond corect a constatat că, nici victima infracțiunii, nici inculpata nu dețineau calități speciale, prevăzute de lege, necesare pentru încadrarea acțiunilor inculpatei în temeiul art.166¹ Cod penal, inculpata activa în calitate de învățător al claselor primare;

- decizia nr. 1ra-333/2017 din 21.03.2017, prin care instanța de recurs a reținut că, instanța de apel corect a concluzionat că, nici victima infracțiunii, nici inculpatul nu dețineau calități speciale, prevăzute de lege, necesare pentru încadrarea acțiunilor inculpatei în temeiul art. 166¹ alin.(2) lit.a) Cod penal, deoarece persoanele care execută atribuții pur profesionale (de exemplu medicii, cadrele didactice, casierii, etc.) nu sunt persoane publice, întrucât îndeplinirea acestor atribuții nu sunt producătoare de efecte juridice (adică nu poate da naștere, modifica sau stinge raporturi juridice);

- decizia nr.1ra-938/2017 din 04.07.2017, conform căreia instanța de recurs a reținut că, instanța de apel incorect a concluzionat că, inculpatul a săvârșit infracțiunea imputată, or nici victima infracțiunii, nici inculpatul nu dețineau calități speciale, prevăzute de lege, necesare pentru încadrarea acțiunilor inculpatei în temeiul art.166¹ alin. (1) Cod penal. Instanța de apel la încadrarea acțiunilor inculpatului urma să ia în calcul faptul că, școala profesională este o instituție publică și nu o autoritate publică, așa cum prevede Capitolul III din Partea Specială a Codului penal;

- decizia nr.1ra-1378/20 din 18.11.2020, prin care a fost respins ca inadmisibil recursul declarat de către procuror, fiind menținută decizia instanței de apel, stabilind că instanța de apel corect a ajuns la concluzia că inculpata nu este subiect al infracțiunii prevăzute de art.166¹ Cod penal.

Examinând jurisprudența atașată din perspectiva analizei chestiunii de drept în discuție, prevăzută de art. 166¹ Cod penal, am considerat necesar de unificat practica judiciară și am propus admiterea recursului în interesul legii, din următoarele considerente.

Astfel, după cum rezultă din prevederile alin. (1) art. 166¹ Cod penal, categoriile de subiecți speciali care pot fi trași la răspundere pentru comiterea infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, sunt:

1. persoana publică. Potrivit art. 123 alin. (2) din Codul penal, prin „persoană publică” se înțelege: funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (angajatul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau

militare); angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public; angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public.

2. persoana care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice, prin care se înțelege persoana din cadrul unei structuri organizatorice sau din cadrul unui organ, instituită în afara legii (autoproclamate), care își arogă regim de putere publică.

3. orice altă persoană care acționează cu titlu oficial, se înțelege persoana care nu poate fi categorisită ca persoană publică, dar nici nu exercită, de facto, atribuțiile unei autorități publice, însă din cauza modului de instituire a activității exercitate, dobândește caracter oficial.

4. orice altă persoană care acționează cu consimțământul expres sau tacit al unei asemenea persoane, prin care se înțelege acel particular care acționează în baza unei inițiative consimțite, indiferent cui aparține această inițiativă – persoanei care dispune de titlu oficial sau particularului.

5. persoană cu funcții de răspundere și persoană cu funcție de demnitate publică, noțiunea cărora se regăsește în alin. (1) și (3) din art. 123 Cod penal.

În ipoteza soluționării problemei de drept ridicate în sensul recunoașterii dacă persoanele care fac parte din personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ ca subiecți speciali (persoanele care acționează cu titlu oficial) ai componentelor de infracțiune (atât tortura, cât și tratamente inumane sau degradante) prevăzute de art.166¹ din Codul penal, reținem următoarele aspecte.

Potrivit jurisprudenței CEDO rezultă că, dreptul de acces la educație „*prin însăși natura sa trebuie să fie reglementat de către stat*” (*Catan și alții Republicii Moldova și Federației Ruse*, hotărârea din 19 octombrie 2012, § 140).

De asemenea, în cauza *Campbell și Cosans v. Regatul Unit*, Curtea Europeană a statuat că, dreptul la instruire impune adoptarea unor reglementări de către state, care pot fi variabile în timp și în spațiu, în funcție de nevoile societății și de resursele comunității statale, precum și în funcție de resursele membrilor acesteia, însă asemenea reglementări nu trebuie niciodată să fie de natură de a aduce atingere înseși substanței acestui drept (hotărârea din 25 februarie 1982).

Articolul 35 alin. (4) din Constituție, stabilește cu valoare de principiu fundamental că învățământul de stat este gratuit.

Așadar, se atestă că statul, prin politicile sale, are obligația de a crea condiții pentru asigurarea dreptului la educație inclusiv de a decide programele, modul și mijloacele prin care se realizează învățământul, nivelul până la care educația este obligatorie, precum și instituirea unei garanții și acordarea gratuită de mijloace necesare pentru realizarea învățământului. Totodată, politica de stat în sfera învățământului urmează a fi îndeplinită în strictă conformitate cu prevederile constituționale.

În același timp, o dată ce statul, potrivit prevederilor constituționale, și-a asumat responsabilitatea de a asigura învățământul gratuit, respectiv urmează să realizeze această obligație pozitivă prin acordarea de mijloace necesare procesului de învățământ în mod gratuit. Nici o limitare nu poate fi admisă dacă ea afectează însăși esența dreptului la educație.

Reieșind din prevederile art. 15 al Codului educației, adoptat prin Legea nr. 152 din 17.07.2014, (1) În conformitate cu structura învățământului, **instituțiile de învățământ se clasifică după cum urmează:** a) instituție de educație antepreșcolară – creșă, centru comunitar de educație timpurie; b) instituție de învățământ preșcolar – grădiniță de copii, centru comunitar de educație timpurie; c) instituție de învățământ primar – școală primară; d) instituție de învățământ secundar, ciclul I – gimnaziu; e) instituție de învățământ secundar, ciclul II – liceu; f) instituție de învățământ general cu programe combinate – complex educațional (școală primară-grădiniță, gimnaziu-grădiniță); g) instituție de învățământ profesional tehnic secundar – școală profesională; h) instituție de învățământ profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar – colegiu; i) instituție de învățământ profesional tehnic cu programe combinate – centru de excelență; j) instituție de învățământ secundar vocațional de arte, sport etc. – școală; k) instituție de învățământ superior – universitate, academie de studii, institut, școală superioară, școală de înalte studii etc.; l) instituție specializată de învățământ de formare continuă – institut; m) instituție de învățământ extrașcolar – școală (de arte: arte plastice, muzică, teatru; de sport etc.), centru de creație, club sportiv; n) instituție de învățământ special – instituție specială, școală auxiliară. (3) În funcție de tipul de proprietate, instituțiile de învățământ se clasifică după cum urmează: a) instituție de învățământ publică; b) instituție de învățământ privată.

Conform art. 21 alin.(1) din Codul educației, **instituțiile publice de educație timpurie** (educație antepreșcolară și învățământ preșcolar) **și de învățământ extrașcolar** (de nivel local) **sînt înființate, reorganizate și lichidate de către autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi. Instituțiile publice de învățământ primar, gimnazial, liceal și extrașcolar (de nivel raional) sunt înființate, reorganizate și lichidate de către autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea și ale UTA Găgăuzia.** Conform alin.(3) al aceluiași articol, **instituțiile publice de învățământ special și de învățământ, profesional tehnic sunt înființate, reorganizate și lichidate la inițiativa fondatorilor, cu aprobarea Guvernului.** Totodată, potrivit alin.(4) art.21 din Codul Educației, instituțiile de învățământ private de toate nivelurile pot fi înființate, reorganizate și lichidate în modul prevăzut de legislația civilă și de prezentul cod.

Mai mult, în concordanță și cu art. 14 alin. (1) din Codul educației, procesul de învățământ se desfășoară în baza standardelor educaționale de stat, **aprobat de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării** indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare a instituției de învățământ, iar potrivit art. 18 alin.(3) al aceluiași Cod, elaborarea, promovarea monitorizarea implementării și evaluarea

impactului politicii naționale în domeniul educației constituie competența **Ministerului Educației, Culturii și Cercetării**.

Din normele menționate mai sus este evident, că toate instituțiile de învățământ sunt subordonate Ministerului Educației din punct de vedere al implementării politicilor educaționale naționale.

Din dispoziția art. 4 alin. (1) din Codul educației, rezultă că educația reprezintă o prioritate națională. În conformitate cu alin. (2) lit.a) al aceluiași articol, prin politica sa în domeniul educației, statul asigură dreptul fundamental la educație, indispensabil pentru exercitarea celorlalte drepturi ale omului.

În această ordine de idei, ținând cont de prevederile legislației naționale, care sunt clare, previzibile în aplicare și nu contravin Convenției Europene, se atestă că între noțiunea de "instituție publică și privată de învățământ" și noțiunea de "exercițiu al autorității statului" există raportul de parte - întreg și, respectiv, cadrele didactice sunt executorii primari și direcți (ca fiind prima verigă) ai autorității statului în instituția de învățământ, deoarece statul le-a delegat să fie cei care pun în aplicare directă politica sa în domeniul educației, or, o altă abordare ar lipsi de sens și utilitate toate actele adoptate pe acest domeniu. Întreg procesul instructiv-educativ care derulează într-o instituție publică și privată de învățământ este opera și responsabilitatea statului, iar corpul (personalul didactic) este mecanismul care a fost investit cu atribuții de a pune în aplicare această sarcină complexă - executarea în concret a politicii în domeniul educației.

Mai mult de atât, reieșind din prevederile art.13 al Codului educației, (1) Învățământul obligatoriu începe cu grupa pregătitoare din învățământul preșcolar și se finalizează cu învățământul liceal sau învățământul profesional tehnic secundar și postsecundar. (2) Obligatorietatea frecventării învățământului obligatoriu încetează la vârsta de 18 ani. (3) Responsabilitatea școlarizării obligatorii a copiilor cu vârsta de până la 16 ani revine părinților sau altor reprezentanți legali și autorităților administrației publice locale de nivelurile întâi și al doilea. (4) Ministerul Educației, Culturii și Cercetării elaborează, aprobă și monitorizează respectarea regulamentelor de școlarizare obligatorie a copiilor de vârstă școlară.

Prin urmare, în ipoteza în care legislația națională, evidențiată mai sus, prevede expres că, o parte impunătoare a procesului de învățământ este obligatorie, adică acei vizați (copiii, elevii, după caz - studenții) sunt școlarizați sub auspiciile unor acte decizionale obligatorii și în baza unor proceduri operaționale obligatorii ce emană de la autoritățile statului, ceea ce în mod clar determină și o obligație negativă de abținere de la anumite acțiuni față de persoanele care, intră în sfera de protecție oferită de stat.

Totodată, jurisprudența CȚEDO este clară în ceea ce privește faptul că, obligația pozitivă capătă o relevanță sporită **în contextul unui serviciu public important de genul învățământului primar, autoritățile școlare fiind obligate să protejeze sănătatea și bunăstarea elevilor și îndeosebi a copiilor tineri, care sunt în special vulnerabili și se află sub controlul exclusiv al acestor autorități** (*Grzelac împotriva*

Poloniei, nr. 7710/02, 15 iunie 2010 și *Ilbeyi Kemaloglu și Mariye Kemaloglu împotriva Turciei*, nr. 19986/06, 10 aprilie 2012).

Mai mult ca atât, conform jurisprudenței CȚEDO, expuse **în cazurile aplicării art. 3 al Convenției (interzicerea tratamentelor inumane sau degradante)**, referitor **la relele tratamente aplicate unui băiat de patru ani de către cadre didactice de la grădinița lui publică**, care au dus la dezvoltarea unei tulburări neurologice a băiatului, Curtea a observat că **relele tratamente au avut loc în timp ce reclamantul se afla în grija exclusivă a unei grădinițe publice, care sub reglementarea și supravegherea statului îndeplinea serviciul public de interes general de a îngriji și educa copiii de vârstă mică**. În consecință statul a fost direct responsabil de abuzul educatorilor asupra reclamantului (*cauza V.K. împotriva Rusiei nr. 68059/13 din 07 martie 2017*).

În conformitate cu prevederile art. 53 alin. (1) Codul educației, personalul din învățământul general este constituit din personal de conducere, personal didactic,... (3) În învățământul general funcțiile didactice sunt: b) în învățământul primar - învățător, profesor, ..., d) în învățământul special - ...învățător, profesor,..., iar în conformitate cu prevederile art. 117 alin. (1) al aceluiași articol, personalul din învățământul superior se constituie din: a) personalul științifico-didactic, b) personalul științific, c) personalul didactic.

Mai mult ca atât, prevederile art. 131 alin. (1) din Codul educației, stipulează că, personalul didactic, științifico-didactic, științific și de conducere din învățământ are misiunea să asigure realizarea standardelor educaționale de stat de educație generală și de formare profesională inițială și continuă.

Reieșind din prevederile art. 135 Codul educației, (1) Personalul didactic, științifico-didactic, științific și de conducere are următoarele obligații: a) să asigure calitatea procesului de învățământ prin respectarea standardelor educaționale de stat și a Curriculumului național; b) să respecte deontologia profesională; c) să respecte drepturile copiilor, elevilor și studenților; ... g) să îndeplinească obligațiile prevăzute în contractul individual de muncă și în fișa postului și să respecte statutul și regulamentele instituționale și prevederile prezentului cod; h) să asigure securitatea vieții și ocrotirea sănătății copiilor, elevilor și studenților în procesul de învățământ; i) să nu admită tratamente și pedepse degradante, discriminarea sub orice formă și aplicarea niciunei forme de violență fizică sau psihică; j) să informeze elevii despre toate formele de violență și manifestările comportamentale ale acestora, despre persoanele și instituțiile la care se pot adresa atunci când sînt supuși unui act de abuz; ... (4) Personalul didactic, științifico-didactic, științific și de conducere are obligația de a raporta Ministerului Educației, Culturii și Cercetării și organelor abilitate despre cazurile de abuz asupra copiilor, elevilor și studenților de care au cunoștință, în conformitate cu legislația în vigoare.

Revenind la problema abordată de către procuror, privind recunoașterea dacă persoanele care fac parte din *personalul de conducere*, personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ ca subiecți speciali (persoanele care acționează cu titlu oficial) ai

componentelor de infracțiune (atât tortura cât și tratamente inumane sau degradante) prevăzute de art. 166¹ din Codul penal, menționăm, că persoanele care fac parte din personalul de conducere al instituției de învățământ (de exemplu director, director adjunct, șef de secție, rector, prorector, decan, șef de departament, șef de catedră, etc.), fiind persoane publice, pot fi subiecți ai infracțiunilor prevăzute de art. 166¹ Cod penal, la fel ca și personalul didactic, cei care îl reprezintă, pot fi considerați persoane publice, doar atunci când desfășoară activitate administrativă (de exemplu, în cazul evaluării de către cadrele didactice a elevilor, studenților, masteranzilor, doctoranzilor, audienților etc.), la acest segment nu se constată careva probleme.

Totodată, considerăm că reieșind din modul de înființare și funcționare a instituțiilor publice și private de învățământ, dar și natura și importanța deosebită a atribuțiilor puse în seama personalului didactic, personalului științific și personalului științifico-didactic din cadrul acestor instituții de învățământ, aceștia dobândesc caracter oficial.

Având ca premisă cele enunțate supra, reținem că instituțiile publice de învățământ sunt înființate de către autoritățile administrației publice locale, sau după caz Guvern, sau cu aprobarea Guvernului, iar toate instituțiile de învățământ sunt subordonate Ministerului Educației, astfel din cauza modului de instituire a activității exercitate și a obligațiilor și atribuțiile acestora, se constată ca subiecți speciali (persoanele care acționează cu titlu oficial) ai componentelor de infracțiune (atât tortura cât și tratamente inumane sau degradante) prevăzute de art. 166¹ din Codul penal, pot fi persoanele care fac parte din personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ.

Referindu-ne la motivele invocate în decizia nr. 4-1ril-3/2021, adoptată cu majoritatea de voturi a judecătorilor, precum că Procurorul General al Republicii Moldova nu a adus practică neuniformă cu referire la persoanele indicate în calitate de subiecți a infracțiunii menționate, invocăm că nu susținem o astfel de motivare, or Procurorul General a adus ca practică 8 decizii, din care clar se evidențiază o practică neuniformă a instanței de recurs ordinar, cu referire la (profesor, învățător) - persoane indicate în calitate de subiecți a infracțiunii prevăzute de art. 166¹ Cod penal și considerăm că Plenul Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție urma să examineze acest recurs în interesul legii și să adopte o soluție clară pentru a unifica practica judiciară pe întreg teritoriul țării și care urma să devină obligatorie pentru instanțele judecătorești.

Pentru aceste motive am optat pentru soluția de admitere a recursului în interesul legii, considerând că întru asigurarea interpretării și aplicării unitare a legii penale, este necesar să se stabilească că, acțiunile de violență care ating pragul de gravitate specific tratamentului inuman sau degradant, ori cel al torturii comise de către persoanele care fac parte din personalul didactic, personalul științific și personalul științifico-didactic din cadrul tuturor tipurilor de instituții de învățământ, vor putea fi încadrate în baza art. 166¹ CP RM, grație calității de subiecți speciali –

”persoane care acțiunează cu titlu oficial”.

Judecători

Timofti Vladimir

Cobzac Elena